

L7 Systém italských konsonantů

Pačesová 1992, s. 12-31

Radimský 2018, s. 32-49.

Srov. Albano Leoni, Maturi 53-62

1. Italský konsonantický systém obsahuje 21 fonémů.

- Jejich popis je proveden podle **způsobu** artikulace a podle **místa** artikulace. Doprovodným kritériem je také **sluchový** (akustický) dojem.
- Podle doplňkového kritéria **účasti hlasivek** se odlišují konsonanty znělé a neznělé, z hlediska **kvantity** a dále na geminované a negeminované.

2. Konsonanty z hlediska **způsobu** artikulace v kombinaci s hlediskem **akustickým** se konsonanty dělí na konsonanty **závěrové/okluzívy** (←**závěr**, it. occlusione), **úžinové** a **polozávěrové/semiokluzívy** (závěr + úžina).

a) **Závěrové/okluzívy (occlusive)** + akusticky **explozívy** (esplosive)

/p/, /b/, /t/, /d/, /k/, /g/

Doplňkovou nosní rezonancí vznikají souhlásky **závěrové nosové/okluzívy** nazální (occlusive nasali): */m/, /n/, /ɲ/*

b) **Úžinové/konstriktivy (continue)** + akusticky **třené (frikativy/fricative)**.

Třecí šum je slyšet po celou dobu jejich trvání: */f/, /v/, /s/, /z/, /ʃ/, /ʒ/*

+ **bokové/laterály (laterale** ← lato) */l/*

+ **kmitavé/vibranty (vibrante** ← vibrare) */r/* (+ české */ř/*)

c) **Polozávěrové/semiokluzívy (semioclusive)**, akusticky **afrikáty**

(**affricate** = fase di occlusione + fase di frizione). Třecí šum vzniká ve druhé fázi jejich trvání: */ts/, /dz/, /tʃ/, /dʒ/*

3. Konsonanty se z hlediska **místa** artikulace dělí podle toho, které artikulační orgány se při jejich artikulaci/vzniku uplatňují (srov. popis artikulačních orgánů):

a) **retné/labiály (it. labiali): obouretné/retoretné (bilabiali): /b/, /p/, /m/ + retozubné/labiodentály (labiodentali): /v/, /f/**

b) **(zubné/dentální v angl. the, think)**

c) **dásňové/alveolary (alveolari): /t/, /d/, /s/, /z/, /ts/, /dz/, /n/, /l/, /r/;**

d) **tvrdopatrové /palatály (palatali): /tʃ/, /dʒ/, /ʃ/, /ʒ/, /k/, /g/;**

e) **měkkopatrové/velary (velari): /k/, /g/;**

4. **Zdvojené (geminované) konsonanty**

Charakteristickým rysem italského konsonantického systému je existence **zdvojených/geminovaných** (= dlouhých) konsonantů v **intervokalické** pozici, tj. v pozici mezi samohláskami. Od konsonantů jednoduchých/negeminovaných se liší větší silou a delším trváním. Při dělení na slabiky se přitom geminovaný konsonant vždy rozpadá do dvou slabik:

Př.: babbo /'bab:bo/, ballo /'bal:lo/, pacco /'pak:ko/, pacchetto /pak'ket:to/

mamma /'mam:ma/, nonna /'non:na/, rossa /'ros:sa/, ditta /'dit:ta/;

Vždy zdvojené/geminované jsou /f/, /k/, /ŋ/, /ts/, /dz/, a to i na začátku slova.

Př.: devi scegliere /'de:vif'feʎ:ʎere/, ignorare /iŋno'ra:re/

legno /'lep:ŋo/, lo zio /lots'tsi:o/, lo zaino /lodz'dzaj:no/

Uplatněním všech uvedených kritérií lze **italské konsonanty** popsat následovně: (s odpovídajícími českými termíny)

- /b/ okluzíva (+explozíva) bilabiální znělá, orální, negemin./gemin.
- /p/ okluzíva (+ explozíva) bilabiální neznělá, orální, negemin./gemin.
- /m/ okluzíva (+ explozíva) bilabiální znělá, nazální, negemin./gemin.
- /t/ okluzíva (+ explozíva) alveolární neznělá, negemin./gemin.
- /d/ okluzíva (+ explozíva) alveolární znělá, negemin./gemin.
- /n/ okluzíva (+ explozíva) alveolární znělá, nazální, negemin./gemin.
- /ɲ/ okluzíva (+ explozíva) palatální znělá, nazální, vždy geminovaná!!!
- /k/ okluzíva (+ explozíva) velární neznělá, negemin./gemin.
- /g/ okluzíva (+ explozíva) velární znělá, negemin./gemin.
- /ts/ semiokluzíva (+ afrikáta) alveolární neznělá, **vždy** geminovaná!!!
- /dz/ semiokluzíva (+ afrikáta) alveolární znělá, **vždy** geminovaná!!!
- /tʃ/ semiokluzíva (+ afrikáta) palatální neznělá, negemin./gemin.
- /dʒ/ semiokluzíva (+ afrikáta) palatální znělá, negemin./gemin.
- /f/ konstriktiva (+ frikativa) labiodentální neznělá, negemin./gemin.
- /v/ konstriktiva (+ frikativa) labiodentální znělá, negemin./gemin.
- /s/ konstriktiva (+ frikativa) alveolární neznělá, negemin./gemin.
- /z/ konstriktiva (+ frikativa) alveolární znělá, **vždy** negeminovaná!!!
- /ʃ/ konstriktiva (+ frikativa) palatální neznělá, **vždy** geminovaná!!!
- /r/ konstriktiva (+ frikativa) alveolární (vibranta), znělá, negemin./gemin.
- /l/ konstriktiva (+ frikativa) alveolární (laterála), znělá, negemin./gemin.
- /ʎ/ konstriktiva (+ frikativa) palatální, znělá, **vždy** geminovaná!!!

Příklady **popisu souhlásek**:

canna, **giornale** /'kan:na/ /dʒor'na:le/

	podle způsobu tvoření	podle místa tvoření	podle sluch. dojmu	sonorita +/-	geminace +/-
[k]	okluzíva orální	velární	explozíva	neznělá	negeminovaná
[nn]	okluzíva nazální	alveolární	explozíva	znělá	geminovaná
[dʒ]	semiokluzíva	palatální	afrikáta	znělá	negeminovaná
[r]	konstriktiva	alveolární vibranta	frikativa	znělá	negeminovaná
[l]	konstriktiva	alveolární boková	frikativa	znělá	negeminovaná

Příklady s výskytem italských konsonantů negeminovaných i geminovaných:

- /b/ bambina /bam'bi:na/, ballo /'bal:lo/, biondo /'bjon:do/
/bb/ febbraio /feb'bra:jo/, abbastanza /abbas'tan:tʃa/
/p/ pena /'pe:na/, separato /sepa'ra:to/, nipote /ni'po:te/
/pp/ appena /ap'pe:na/, purtroppo /pur'trɔp:po/, appartamento
/apparta'men:to/
/m/ marzo /'mar:tso/, momento /mo'men:to/, diploma /dip'lo:ma/
/mm/ camminare /kammi'na:re/, dramma /'dram:ma/, mamma /'mam:ma/,
/t/ timido /'ti:mido/, sete /'se:te/, dito /'di:to/
/tt/ brutto /'brut:to/, corretto /kor'rɛt:to/, tutto /'tut:to/, sette /'sɛt:te/
/d/ dado /'da:do/, domani /do'ma:ni/, accendere /atʃ'tʃɛn:dere/
/dd/ addio /ad'di:ɔ/, freddo /'fred:do/
/n/ nono /'no:ɲo/, luna /'lu:na/, rana /'ra:na/, andando /an'dan:do/
/nn/ nonno /'no:ɲo:ɲo/, danno /'dan:ɲo/, penna /'pen:na/
/ɲɲ/ signorina /sijnɔ'ri:na/, significa /sijn'ni:fika/
/k/ cane /'ka:ne/, chilo /'ki:lo/, comodo /'kɔ:modo/
/kk/ accordo /ak'kɔr:do/, accademia /akka'dɛ:mja/
/g/ gatto /'gat:to/, grande /'gran:de/, ghepardo /ge'par:do/
/gg/ aggressivo /aggres'si:vo/, agghindare /aggin'da:re/
/ts/ stazione /stats'tsjo:ne/, colazione /kolats'tsjo:ne/, notizia /no'tits:tʃja/
tazza /'tats:tʃa/, palazzo /pa'lats:tso/, prezzo /'prets:tso/
ALE: vacanza /va'kan:tʃa/, calza /'kal:tʃa/ (ts není v intervokálníkové pozici)
/dz/ ozono /odz'dzɔ:ɲo/, zero /*'dzɛ:ro/, zeta /*'dzɛ:ta/,
azienda /adz'dzjɛn:da/
azzurro /adz'dzur:ro/, mezzo /'mɛdz:dzo/
/tʃ/ cena /'tʃe:na/, ufficio /uf'fi:tʃo/, calcio /'kal:tʃo/
/tʃtʃ/ braccio /'bratʃ:tʃo/, cappuccino /kapputʃ'tʃi:ɲo/
/dʒ/ gelato /dʒe'la:to/, stagione /sta'dʒo:ne/, mangiare /man'dʒa:re/
/dʒdʒ/ maggio /'madʒ:dʒo/, oggi /'ɔdʒ:dʒi/
/f/ fare /'fa:re/, fratello /fra'tel:lo/
/ff/ ufficio /uf'fi:tʃo/, offrire /of'fri:re/
/v/ vivere /'vi:vere/, verità /veri'ta/
/vv/ davvero /dav've:ro/, improvviso /improv'vi:zo/
/s/ insomma /in'som:ma/, scorso /s'kor:so/, forse /'for:se/, casa /ka:sa/
/ss/ spesso /s'pes:so/, cassa /'kas:sa/
/z/ rosa /'ro:za/, pausa /'paw:za/, caso /'ka:zo/
/ʃ/ scegliere /*'ʃɛʎ:lɛre/, asciugare /afju'ga:re/
/r/ rosa /'ro:za/, sbagliare /zbaʎ'la:re/
/rr/ birra /'bir:ra/, azzurro /adz'dzur:ro/

/l/ gelato /dʒe'la:to/

/ll/ fratello /fra'tel:lo/, ballo /'bal:lo/,

/ʎ/ scegliere /*'ʃeʎ:ʎere/, sbagliare /zbaʎ'ʎa:re/